

Студент 6 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто поняття управління дебіторською заборгованістю. Визначено види дебіторської заборгованості. Визначено алгоритм управління та пріоритетні напрями управління дебіторською заборгованістю.

Аннотация. Рассмотрено понятие управления дебиторской задолженностью. Определены виды дебиторской задолженности. Определены алгоритм управления и приоритетные направления управления дебиторской задолженностью.

Annotation. The concepts of management of account receivable are considered in the article. The types of account receivable are defined. A management algorithm and priority directions of management by an account receivable are determined.

Ключові слова: управління дебіторською заборгованістю, класифікація, алгоритм, напрями управління.

У процесі здійснення господарської діяльності підприємства виникає дебіторська заборгованість за розрахунками з покупцями продукції, персоналом, бюджетом тощо. Дебіторська заборгованість займає вагомий частку в оборотних активах підприємства. Практика свідчить, що на розрахунки з покупцями за відвантаженою продукцією припадає більше ніж 80 % загального обсягу дебіторської заборгованості. В таких умовах більшість підприємств не мають змоги нормально функціонувати, адже це відкликає кошти з обороту. В результаті цього дебіторська заборгованість стає одним з основних об'єктів фінансового управління.

Проблеми управління дебіторською заборгованістю значну увагу приділено у наукових розробках українських та зарубіжних фахівців: Бланка І. А., Бутинця Ф. Ф., Власова І. О., Голова С. Ф., Головченко Т. П., Жнякіна Б. О., Іванова Є. О., Р. Каплана, Кірейцева Г. Г., Коваленко Л. О., Краснової В. В., Леня В. С., Маслова С. І., Носача Л. Л., Д. Нортон, Рехачевої А. М., Стоянової Є. С. У цих працях розкриваються більшою мірою загальні аспекти формування дебіторської заборгованості та її оцінки. Проте проблемам оптимізації структури дебіторської заборгованості майже не приділяється увага. Як правило, автори розглядають питання кредитної політики. Значно менше уваги приділено розробці комплексного підходу щодо управління дебіторською заборгованістю.

Метою дослідження є визначення основних напрямів формування політики управління дебіторською заборгованістю підприємств.

Завдання дослідження:

1. Розглянути поняття управління дебіторською заборгованістю.
2. Визначити пріоритетні напрями управління дебіторською заборгованістю.
3. Розглянути існуючі класифікації дебіторської заборгованості.
4. Запропонувати алгоритм управління дебіторською заборгованістю.

Об'єктом дослідження є процес управління дебіторською заборгованістю підприємств.

Предмет дослідження – теоретичні засади управління поточною дебіторською заборгованістю.

Дебіторська заборгованість – це складова оборотного капіталу, яка становить вимоги до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг.

Управління дебіторською заборгованістю – процес планування, організації та контролю дебіторської заборгованості, що спрямований на досягнення її керованого стану та недопущення виникнення некерованої дебіторської заборгованості. Під управлінням дебіторською заборгованістю розуміють такі дії: визначення політики надання кредиту та інкасації для різних груп покупців і видів продукції; аналіз і ранжирування покупців залежно від обсягів закупівель, історії кредитних відносин і пропонуваного умов оплати; контроль розрахунків із дебіторами; визначення прийомів прискорення погашення боргів та зменшення обсягу безнадійних боргів; розробка умов продажу, що забезпечують гарантоване надходження грошових коштів; прогноз надходжень грошових коштів від дебіторів [1].

Виникнення дебіторської заборгованості – це об'єктивний процес, який зумовлений існуванням ризиків при проведенні взаєморозрахунків між контрагентами за результатами господарської операції. Проте на її розмір та структуру впливає ряд факторів, які можна поділити на три основні групи:

- 1) загальноекономічні (зовнішні) фактори (стан економіки в країні, ефективність грошово-кредитної політики НБУ, рівень інфляції, стан розрахунків тощо);
- 2) галузеві фактори (стан галузі, де працює фірма; динаміка виробництва цього виду продукції та попит на неї);
- 3) внутрішні фактори (організаційно-правова структура та форма власності підприємства, фінансовий менеджмент підприємства тощо) [2].

В основі керування дебіторською заборгованістю знаходиться два підходи:

порівняння додаткового прибутку, пов'язаного з тією чи іншою схемою фінансування, з витратами і втратами, що виникають при зміні політики реалізації продукції та кредитування;

порівняння й оптимізація величини і термінів дебіторської і кредиторської заборгованостей.

Сьогодні як пріоритетні напрями управління дебіторською заборгованістю підприємства можна визначити такі:

1. Організація повного та достовірного обліку дебіторської заборгованості підприємства.

2. Аналіз структури та динаміки дебіторської заборгованості.

3. Визначення кола потенційних дебіторів та суворе планування лімітів дебіторської заборгованості підприємства на майбутні періоди.

4. Оптимізація структури дебіторської заборгованості.

5. Постійний моніторинг дебіторської заборгованості.

6. Визначення можливості застосування кредитної політики щодо окремих покупців продукції та формування її принципів і умов.

7. Прискорення процесу погашення дебіторської заборгованості за допомогою сучасних форм її рефінансування.

8. Здійснення ефективного контролю за формуванням та погашенням дебіторської заборгованості підприємства.

9. Розрахунок розміру резерву сумнівних боргів [2].

Для спрощення процесу управління дебіторською заборгованістю велике значення має її класифікація, за основу якої беруть такі критерії:

строк погашення та зв'язок з нормальним операційним циклом (довгострокова та поточна);

об'єкти, щодо яких виникла дебіторська заборгованість (за фінансовою орендою; забезпеченням векселями; за наданими позиками; за продукцією, товарами, роботами, послугами; за розрахунками; інша);

своєчасність погашення (безнадійна та сумнівна).

Алгоритм управління дебіторською заборгованістю має такі складові:

розробка кредитної політики організації;

фінансовий аналіз діяльності організації-постачальника;

прийняття рішення про надання кредиту;

контроль за виникненням дебіторської заборгованості;

контроль за фінансовим станом дебіторів;

прийняття рішення про можливість використання факторингу або форфейтингу;

при простроченні боргу встановлення оперативного зв'язку з дебітором на предмет визнання ним боргу;

звернення до господарського суду із позовом про стягнення простроченої заборгованості;

списання неповернених сум на фінансовий результат, компенсація збитків з фонду безнадійних боргів.

Вивчено проблеми управління дебіторською заборгованістю на підприємстві "УПЕК Трейдинг".

Підприємство "УПЕК Трейдинг" має велику частку дебіторської заборгованості в оборотних активах. За даними на початок 2011 року загальна сума дебіторської заборгованості в оборотних активах займає 56,53 %. На розрахунки з покупцями за відвантаженою продукцією припадає 38,14 % загального обсягу дебіторської заборгованості. Для загального фінансового стану підприємства така ситуація не є сприятливою, але порівняно з іншими вітчизняними підприємствами такі умови є непоганими.

Для оптимізації розрахунків з покупцями на цьому підприємстві використовуються розрахунки векселями, що дає можливість процедури форфейтингу. Також можливе проведення процедури факторингу.

Існують проблеми при розрахунках з іноземними контрагентами внаслідок невідповідності національних і міжнародних стандартів обліку.

Отже, у сучасних умовах господарювання розробка ефективного управління дебіторською заборгованістю є одним із завдань у вирішенні задач підприємства з позиції забезпечення належного рівня фінансової безпеки та досягнення позитивних результатів у фінансовому оздоровленні. Це дозволить протистояти дестабілізуючим факторам та операційним ризикам, адекватно реагувати на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища.

Подальших досліджень потребують такі напрямки: шляхи оптимізації управління дебіторською заборгованістю за умов використання різних форм розрахунків між підприємствами, факторинг та форфейтинг як інструмент оптимізації структури дебіторської заборгованості, проблеми узгодження обліку дебіторської заборгованості в національних та міжнародних стандартах.

Наук. керівн. Сотнікова О. О.

Література: 1. Дубровська Є. В. Теоретичні положення управління дебіторською заборгованістю / Дубровська Є. В. // *Економіка и управление. – 2009. – № 4. – С. 16–20.* 2. Єдинак Т. С. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємств в умовах фінансово-економічної кризи / Єдинак Т. С. // *Економіка та підприємництво. – 2009. – № 3. – С. 54–57.*